

Het leven in tijden van vrede

Francesco Pecoraro

Het leven in tijden van vrede

Vertaald door Els van der Pluijm en Hilda Schraa

De vertaalsters ontvingen voor deze vertaling
een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *La vita in tempo di pace*
© 2013 Adriano Salani Editore s.u.r.l., Milaan
© Nederlandse vertaling Els van der Pluijm en Hilda Schraa /
Uitgeverij Wereldbibliotheek 2017
Alle rechten voorbehouden
Omslagontwerp Nico Richter
Foto omslag © Getty Images / Mondadori Portfolio
Foto auteur © Anna Gialluca

NUR 302

ISBN 978 90 284 2698 6

www.wereldbibliotheek.nl

Het is altijd nacht,
anders zouden we geen licht nodig hebben.

THELONIUS MONK

Onder de talloze mogelijke universums bestaat er ongetwijfeld
een waarin de wereld precies zo is ingericht als in dit boek.

voor Nicola

Ivo Brandani werd achtervolgd door een gevoel van naderend onheil. Hij zag het in elk initiatief om de werkelijkheid te veranderen, in elk gebouw (dat kan instorten), in een vliegtuig in de lucht (dat kan neerstorten), in een rijdende auto (die in een slip kan raken), in een stopcontact (dat kortsluiting kan veroorzaken), in een pan op het fornuis (brandgevaar), in een glas water (dat kan omvallen), in een vers ei (dat kan breken): alles wat overeind staat kan bezwijken, alles wat functioneert kan daarmee ophouden. Sterker nog, vroeg of laat zou het daarmee ophouden, dat stond vast. Maar hoe had dié ramp voorkomen kunnen worden? Het was een gebeurtenis uit een ver en grijs verleden, waar hij zich niet druk over zou moeten maken. Maar dat deed hij wel.

Wie die volkeren waren is nooit helemaal duidelijk geworden, noch waar ze vandaan kwamen, noch wanneer precies, noch waarom. Het was alleen duidelijk dat het om een etnische afscheiding uit Centraal-Azië ging. Iemand had zelfs beweerd dat het gewoon Grieken waren die een andere godsdienst en andere gebruiken hadden aangenomen. Zeker was dat ze een paar eeuwen na hun eerste verschijning aan de oevers van de Middellandse Zee Constantinopel hadden ingenomen. En dat was voor hem onacceptabel. Sinds 29 mei 1453 waren er overigens in elke generatie mensen geweest die zich niet bij de val van Byzantium konden neerleggen. Ingenieur Ivo Brandani was een van hen.

Allemaal verwachten we van technici niets anders dan het gezonde pragmatisme en positivisme dat ongeletterden evengoed als echte intellectuelen in staat stelt een vliegtuig te nemen, met een auto over een brug te rijden, in een trein te stappen, op een boot, met een redelijke kans het er heelhuids af te brengen. Dankzij technici bestaan er objecten met namen als huis, brug, vliegtuig, trein, tunnel, raket, satelliet en ruimtestation, auto, computer enzovoort, en wij willen dat ze op hun uitvindingen lijken, overeenkomen met het object van hun aandacht. We willen dat ze nuchter en oplettend zijn, neutraal ten opzichte van politieke kwesties, al laten ze zich naar ons idee niet makkelijk misleiden, omdat

ze geneigd zijn alles te verifiëren en niet snel meer belang zullen hechten aan woorden dan aan feiten. Technici moeten wat ons betreft niet al te verfijsd zijn, liever wat onnozel. Kortom, we vertrouwen ze meer wanneer ze afstandelijk en ietwat dommig overkomen, we zien ze liever met een detective in de hand dan met een dichtbundel. Van een ingenieur verwachten we geen obsessies en wraakgevoelens van de soort die de geest van Ivo Brandani bevolkten.

Toen hij voor het eerst voor zijn werk in Istanboel was, liep hij toevalig een kleine moskee binnen in de schaduw van de stadsmuur aan de kant van de Zee van Marmara. Op de plattegrond stond ze aangegeven als Küçük Ayasofya Camii, vertaald in het Engels als *Small Ayasofya Mosque*, maar in zijn reisgids stond ze ook vermeld als de Kerk van de Heiligen Sergius en Bacchus. Het ging om een Byzantijnse kerk die later was getransformeerd tot moskee en ondanks haar vijftienhonderd jaar, de verschillende in het witte pleisterwerk aangebrachte Koraninscripties en een waarschijnlijk grondige iconoclastische schoonmaakbeurt om alle vroegere beeltenissen en mozaïeken te verwijderen toch goed bewaard leek. <Vijftienhonderd jaar oud! Vijftienhonderd!> herhaalde Ivo bij zichzelf, in een poging dat tot zich door te laten dringen. Zo deed hij dat altijd wanneer hij was gebiologeerd door een niet-voorstelbare grootheid: honderdduizend ton, vierhonderd kubieke kilometer, driehonderdduizend kilometer per seconde... 'De plattegrond,' stond in de gids, 'en de structuur van het gebouw in het algemeen zijn geïnspireerd door de Hagia Sofia.' Brandani kreeg onmiddellijk het gevoel dat er iets niet klopte en toen hij even later de trap op liep naar het matroneum en op de galerij stond, voelde hij een soort fysieke weerzin, pijn, alsof iemand zijn vingers achter je oren drukt: daar, voor zijn ogen, zag hij de Overgave, de Overweldiging, de Onderwerping, de Onteigening, de Uitwissing, de Vervanging... Van bovenaf zag je duidelijk de verdraaiing van de symmetrieassen waaraan het gebouw was blootgesteld, de culturele ontwrichting die de kerk en de hele stad hadden ondergaan. De lijnen voor de opstelling voor het gebed, verweven in het blauwe tapijt dat de vloer volledig bedekte, wezen naar Mekka, een richting die werd aangegeven door de nis van de mihrab, met een volstrekt autonome koers ten opzichte van de bilaterale symmetrie van de kerk, die werd bevestigd door de onlogische positie van de minbar, de preekstoel. Het gebouw eromheen telde niet, was louter aangepast toeval; alleen de Kaäba telde, het verre centrum van waaruit de islam zich verspreidt. Dat had allemaal een zekere poëzie, maar deze kerk was er niet op gebouwd om die te huisvesten.

Dat gevoel van onherstelbaar verlies, op dat moment zo heftig, was Brandani ook terstond weer vergeten, totdat het jaren later de kop weer opstak bij het lezen over de val van Byzantium in een boek van Stefan Zweig, een Oostenrijks schrijver die hij nauwelijks kende, of eigenlijk helemaal niet. Een vriend had hem *Lotswendungen* cadeau gedaan: op pagina 7 begon het verhaal 'De Verovering van Byzantium' als volgt:

Op 5 februari 1451 brengt een geheime bode aan de oudste zoon van sultan Moerad, de eenentwintigjarige Mohammed, in Klein-Azië het bericht dat zijn vader gestorven is.

Zweig had die gebeurtenis, de dood van Moerad, gekozen als begin van de kettingreactie die iets meer dan twee jaar later zou leiden tot een onvoorstelbare culturele transplantatie.

Met dit verhaal als uitgangspunt had Ivo Brandani onderzoek gedaan en de dichtelijke vrijheid in Zweigs versie ontdekt, plus het bestaan van talloze uiteenlopende vertellingen en kronieken uit die tijd over de inname van Constantinopel, waarvan sommige legendarisch, bijvoorbeeld het verhaal over die deur die er nooit was geweest maar plotseling in de muur zou zijn opengegaan om de verslagen Imperator van Byzantium binnen te laten en van de dood te redden. Hij was wel gecharmeerd van het idee dat Constantijn XI Paleologus nog steeds als een mummie opgesloten zat in een nis, of minstens tijdelijk een bestanddeel had gevormd van de resten van de vestingwerken, in afwachting van de bevrijding van zijn stad, om dan weer voor de dag en aan het licht te komen. De gastvrije houding van het metselwerk van de stad openbaarde zich op de dag des onheils ook aan de aartsbisschop van Constantinopel, die volgens zeggen op het moment dat de Turk de Hagia Sofia binnendrong was verdwenen, opgeslokt door de dikke, wankel muur die de kerk nog steeds ondersteunt.

Sindsdien, dus nadat hij dit had gelezen, moest hij, als hij in het holst van de nacht versuft en badend in het zweet wakker werd en eruit moest om zijn kletsnatte T-shirt te verwisselen en te pissen, eenmaal terug in bed vaak aan de Val van Constantinopel denken, en kon dan van pure ontsteltenis en woede de slaap niet meer vatten.

Waar maakte hij zich na al die eeuwen nog druk over? Daar kwam ook hijzelf nooit achter. Waarschijnlijk was de inname van Byzantium slechts een beeld van dat besef van onherstelbare verwoesting dat hem af en toe overviel, stond het symbool voor iets anders. Misschien voor

het ultieme gevoel van naderend onheil dat hij had opgelopen doordat hij te vaak had gezien hoe zaken werden afgeschaft die hem ooit onaantastbaar en eeuwigdurend hadden geleken. Wat hem kwelde was misschien het besef van de onherroepelijkheid van dat feit, in zijn ogen de consequentie van verkeerde berekeningen en beslissingen, van besluiteloosheid en verraad, van de voorrang van persoonlijke en – gezien de ernst van de gevolgen – volstrekt onbeduidende belangen.

Als hij de Inname van Constantinopel 's nachts de kans gaf hem te belagen, was het gedaan met de slaap: dan moest hij eruit, theedrinken en koekjes eten, voor de tv gaan zitten, afstemmen op een zender met documentaires en wachten tot de slaap terugkwam. Als hij vervolgens tenminste niet werd lastiggevallen door zorgen over zijn werk, zaken waarvoor hij *verantwoordelijk* was en die zijn Innerlijke Vijand konden oproepen, die voortdurend op de loer lag, klaar om hem het bloed onder de nagels vandaan te halen met zijn verwijten, zijn bezwaren.

Zweig vermeldt dat de troepen van Mohammed II *Fatih*, de Veroveraar, op 29 mei 1453 Constantinopel innamen door de stad binnen te dringen via een sluippoortje in de tweede binnenmuur, dat om onverklaarbare redenen openstond. Het werd de Kerkoporta, de Poort van Circe, genoemd en was nauwelijks meer dan een gat. Van daaruit verspreidden de Turken zich en ondermijnden ze van binnenuit de verdedigingsstroepen, die die dag hadden kunnen winnen als ze niet in paniek waren geraakt toen ze de vijand in eigen huis zagen opduiken, als een parasiet die zwart afsteekt tegen de smetteloos witte lakens van je bed...

Maar het verhaal zoals Zweig het weergeeft klopt niet, althans niet helemaal. Veel schrijvers melden dat het verschrikkelijke, reusachtige, speciaal voor dit beleg vervaardigde kanon van Mohammed een bres had geslagen in de stadsmuren ter hoogte van de Poort van de Heilige Romanus en dat de Turk door dat gat was binnengedrongen.

<Voor dat type vestingmuren vormde het kanon een groot probleem: er zouden ad hoc echte, speciaal voor vuurwapens ontworpen bolwerken nodig zijn geweest,> dacht Ivo al jaren, <ze hadden zich kunnen redden met muren van enkele meters dik, en meer verdedigingskanonnen: de Middeleeuwen waren voorbij, dit type vestingwerken had geen nut meer, ze hadden moeten doen zoals op Rhodos, daar hielden de muren het de hele belegering lang vol, de stad werd ingenomen omdat de hospitaalridders zich uiteindelijk overgaven... Aan de Turken viel niet te ontkomen, het was hun wereld, die wilden ze helemaal voor zichzelf, en ze waren onoverwinnelijk, of bijna...> Soms identificeerde hij zich zozeer met de

belegerden dat hij in paniek raakte bij de gedachte dat hij plotseling de duivelse, schuimbekkende, onreine, met bloed besmeurde vijand de hoek om zou zien komen waar hij al van kinds af aan met zijn vrienden rondhing, terwijl Byzantium zichzelf nog wijsmaakte dat het ergens over heerste en haar bewoners zich veilig waanden binnen de onneembare stadsmuren.

Teruggaan tot de bron van ook het armzaligste causale stroompje, de keten van gebeurtenissen deconstrueren, ze stuk voor stuk reduceren tot hun eigen constitutieve eenheid: dat had Ivo Brandani willen doen, als hij had gekund, om het exacte point of no return vast te stellen, mocht dat al bestaan, dus het moment waarna Constantinopel hoe dan ook zou zijn gevallen. Kortom, zou het mogelijk zijn op wetenschappelijke gronden de drempel van de onontkoombaarheid van die gebeurtenis te achterhalen?

<Met een buitengewoon krachtige computer bij de hand zouden alle gegevens, ook de onbeduidendste, moeten worden ingevoerd... Ach nee... Er is te veel verloren gegaan, we weten inmiddels bijna niets meer van die feiten, en bovendien is de werkelijkheid altijd heel anders dan de meest nauwkeurige, gewetensvolle en gedocumenteerde reconstructie: negentig procent van een gebeurtenis gaat sowieso verloren... We weten vrijwel niets van wat er gebeurt, zelfs niet op het moment dat het gebeurt... Al tijdens de gebeurtenis zelf lopen de dingen door elkaar en begint het niet-weten, de verdraaiing...>

Brandani was ervan overtuigd dat re-construeren hetzelfde was als pro-jecteren, je moest alleen in omgekeerde richting te werk gaan: dus met dezelfde mate van onnauwkeurigheid, met dezelfde onmogelijkheid om elk voorgevallen feit en elk mogelijk toekomstig onheil te kennen.

Gezien zijn beroep was onheil waarvoor hij *verantwoordelijk* zou worden gehouden iets wat hem de meeste angst aanjoeg, wat hem 's nachts vaak uit zijn slaap hield. Maar zijn pensioen stond voor de deur: klaar met het werk, klaar met de verantwoordelijkheden. Een mens kan niet verantwoordelijk worden gehouden voor iets wat niet van hem afhangt. Maar de medeverantwoordelijkheid voor de mogelijk slechte constructie van een bouwwerk waaraan hij had meegewerkt – en dat waren er nogal wat – zou hij hoe dan ook nog enkele decennia met zich meetersen.

<Weg, weg, weg... Ik had allang weg moeten gaan, al een hele tijd met pensioen moeten zijn, het is zinloos nog langer door te gaan: de stress, de sleur, de vermoeidheid, dat voortdurend reizen... Genoeg, ik trek het niet langer...>

Iemand had geschreeuwd: 'De stad is ingenomen!' Die wanhoopskreet moet keihard hebben weerklonken nog voordat Constantinopel daadwerkelijk was overweldigd: de verdedigingstroepen waren nog in de meerderheid vergeleken met het handjevol indringers dat zich eerst een weg door het buitenste schild en uiteindelijk ook door het laatste exoskelet van Byzantium had weten te banen. Vanaf dat moment, na dat primitieve gevoel van ontzetting dat ons overvalt wanneer we ontdekken dat we van binnenuit worden aangevreten, verspreidde de ontredde-ning zich razendsnel onder de verdedigers, en veel van degenen die zich tot dan toe moedig en sterk hadden getoond vluchtten nu richting haven, om zich op de schepen in veiligheid te brengen. De mohammedaanse invasie was overdonderend en angstaanjagend. Het merendeel van de bronnen spreekt van nietsontziend en allesvernietigend geweld dat de stad in een mum van tijd in een bloederige woestijn veranderde. Na een plundering van drie dagen waren er in Constantinopel maar weinig overlevenden.

Gruwel en paniek, inderdaad. Dat is onze eerste reactie wanneer we ontdekken dat iets in ons is binnengedrongen, dat een schepsel door ons onschendbare lichamelijke omhulsel heen is gekomen. Een onzichtbaar en onrein dier gebruikt ons als *huis*, onttrekt zijn voeding aan ons, groeit binnen in ons, vermenigvuldigt zich in onze holtes. Die 29 mei bepaalde paniek de val van Constantinopel, de eeuwenoude angst voor oncontroleerbare vijandige organismen die erin waren geslaagd haar diepste en intiemste aderen binnen te glippen. De stad zou toch wel zijn gevallen, maar misschien niet die dag, niet als de vijand niet was geïnfiltreerd door een poortje dat iemand per ongeluk open had laten staan.

Het overmeesteren van volkeren die elders zijn gevestigd is het doel van elke verovering: eerst vernietig je het fysieke afweersysteem, dan dring je hun sociale en productieve netwerk binnen maar laat je ze wel in leven, om langzaam alle energie uit ze te kunnen zuigen. Dat is kort samengevat het historische grondpatroon van een verovering, zei Brandani bij zichzelf. De helden, de eerste veroveraars, vormen slechts de voorhoede, met de taak het afweersysteem van het gastorganisme lek te prikken om het binnendringen van de achtereenvolgende scharen parasieten mogelijk te maken. Een parasiet is een leven dat een ander leven bewoont, de meest voorkomende levensvorm in de biosfeer, maar voor onze ogen tegelijkertijd het minst zichtbaar. Dus terwijl de gewapende Turken de Byzantijnse verdedigingswerken aanvielen met de bedoeling – ofwel de onontkoombare *historische noodzaak* – de stad te veroveren

en te onderwerpen, leidden in hun lichamen, net als in de lichamen van de verdedigers, in die van de trekdieren en het slachtvee waar de strijdende partijen gebruik van maakten, in die van alle dieren, zoogdieren, reptielen, insecten en vissen in de Bosporus, in die van alle schepsels die zich schuilhielden in de modderige bodem van de Gouden Hoorn, in de lichamen van de bewoners van de Zee van Marmara en alle andere zeeën en oceanen op de Planeet, miljoenen, miljarden parasieten van elk type en elke soort hun alledaagse bestaan, volledig onkundig van de ongekende historische gebeurtenis waarvan ze deel uitmaakten.

Het apocalyptische contact van strijdende menselijke lichamen, het rondsproeien van adem en lichaamssappen, de overal verspreide grote, stinkende hoeveelheden menselijke en dierlijke fecaliën binnen en buiten de muren van Constantinopel, de onstuimige en rampzalige botsing van iedereen met iedereen, vormden natuurlijk een uitgelezen kans voor de hordes parasieten die toegerust waren om de gelegenheid aan te grijpen en zo te midden van alle mogelijke soorten uitwerpselen en bloed en allerlei andere levende soorten die bij de gebeurtenis aanwezig waren of toesnelde van het ene lichaam op het andere over te gaan.

Terwijl Byzantium tegen de Turk streed om niet te worden onderworpen, stelden amoeben, virussen en bacillen, maden, protozoa, schimmels, geleedpotigen evenals hoofdluizen & platjes, één onafzienbaar leger van parasieten, blind en doof voor elke prikkel die niet voortkwam uit het universum van hun levensbehoeften, alles in het werk om zo veel mogelijk organismen te besmetten. Hun sporen zwommen al in het onder hoge druk rondgepompte bloed van de strijders, in het bloed dat rijkelijk in het vertrapte stof vloeide, over de stenen muren, het plaveisel van de stad. Ze dreven blindelings mee in één enkele, lobbige rode oceaan die gaandeweg stolde en opdroogde tot een smakelijke korst waar de honden gretig aan likten, en in hun ingewanden vonden ze een veilig heenkomen, bescherming en een gegarandeerde toekomst.

De strijd was een van die momenten waarop het endozoïsche milieu, samengesteld uit vloeistoffen en weefsels van levenden, blijk gaf van een uitgesproken duurzaam karakter: bloed volgde op bloed, stront op stront, en voor de parasieten was het uiterst eenvoudig daarin rond te zwemmen (ofwel zich voort te bewegen met behulp van zweepdraden, steeltjes, lellen en staarten, voor de soorten die waren begiftigd met aanhangsels), totdat ze een nieuwe plek vonden waar ze hun wortels en klauwen en stormrammen in konden steken, een paradijs aan cellen om binnen te dringen en vervolgens te doden, precies zoals de Turken dat

onder aanvoering van Mohammed II, Fatih, de Veroveraar, in een andere fysieke dimensie met de stad Constantinopel deden.

Er bestaan tweehonderd soorten parasieten waar we door geplaagd kunnen worden. De wereld zoals zij die zien valt geheel en al samen met het menselijk organisme waarin ze hun hele bestaan doorbrengen en waar ze al het goede en het slechte van het leven aantreffen, voedsel en een geschikt milieu om zich voort te planten. Tot deze schadelijke soorten behoren protozoa en nematoda en cestoda en arthropoda die van het ene organisme op het andere kunnen overspringen, van de ene soort op de andere, en in een neutrale omgeving de existentiële fasen doormaken, moeilijk en zwaar, momenten van louter wachten, op de loer liggen, totdat ze weer in een of ander vocht kunnen rondzwemmen of zich slapend in de weefsels van een levend wezen nestelen: het leven voedt zich met het leven dat zich voedt met het leven enzovoort. Ook Ivo Brandani was, zijnde een levend wezen, tot over zijn oren in deze logica ondergedompeld, plukte er de vruchten van en leed tegelijkertijd onder de gevolgen ervan.

De biosfeer is een hels continuüm van soorten die als matroesjka's in elkaar zitten, de ene in de andere, de ene op de rug van de andere, de ene op de huid van de andere, de ene die de andere ondergeschikt maakt aan de eigen levensbehoeften. Precies zoals *homo* doet met koeien, varkens, kippen, konijnen en paarden, kamelen, jaks, rendieren, ofwel alle gedomesticeerde diersoorten. Dan was de inname van Byzantium toch niets anders geweest dan een doodgewone episode uit de levensfasen van deze planeet, een normaal staaltje van onderdrukking en onderwerping waar grote en kleine, menselijke en niet-menselijke ecto- en endoparasieten aan deelnamen? Wat in het hoofd van Ivo Brandani een ondenkbare transplantatie van beschavingen was, was in werkelijkheid een apocalyptische uitwisseling van soorten en volkeren binnen en buiten de muren van Byzantium, binnen en buiten de lichamen van de strijders, in een gisting van infecties en besmettingen, terwijl het bloed vloeiende en de helden bij bosjes dood neervielen, de ene boven op de andere. Luizen, lintwormen, amoeben, sporendiertjes, teken en maden kropen door het stof van het slagveld of vermengden zich er simpelweg mee in de vorm van eitjes, of van met fecaliën uitgescheten cystes; ze krioelden op de huid van de vechtenden, in hun schaamhaar, hun smerige hoofdhaar, voedden zich met roos, met dode cellen, werden dronken van de geur van *homo sapiens* terwijl ze wachtten tot ze eindelijk weer terug konden naar het lauwwarme domein van bloed en lymfe, van de stront van

christen, moslim, gelovige en niet-gelovige, de stront van slaaf, balling, huursoldaat, hoer, priester, vorst, vizier, keizer Paleologus, de Sultan zelf, Mohammed II de Veroveraar.

Misschien had een verre voorzaat van de *Naegleria fowleri* die ingenieur Brandani het leven zou kosten deze weg wel afgelegd. Misschien kwam de dodelijke amoëbe wel uit de stilstaande wateren van Midden-Europa, had ze zich genesteld in het lichaam van een beroepssoldaat die er in zijn tent algauw aan zou bezwijken zonder ooit het wonder te kunnen aanschouwen waar zo veel over werd gesproken: de grote kerk van de Hagia Sofia, bijna duizend jaar eerder gebouwd. Of misschien zat ze al in de weefsels van een Noord-Afrikaanse huurling, of van een zwarte slaaf die voor de paarden van de Sultan zorgde.

Naegleria fowleri: een amoëbe, een pulserend, microscopisch, doof en blind stipje dat zich schuilhoudt in het slijk op de bodem van plassen, of zelfs van geneeskrachtige baden, en daar blijft slapen totdat het water boven de twintig graden komt, dan actief wordt en naar het oppervlak stijgt, op zoek naar het eerste het beste organisme dat geschikt is om te besmetten. Zo belandt ze in het neusslijmvlies, van een zwemmer bijvoorbeeld, dringt door in de neusholten en verspreidt zich vervolgens in de hersenen, waar ze er een paar dagen over doet om je te doden. Miljoenen generaties van deze amoëbe verhuisden van organisme naar organisme, hielden zich op in zoetwaterslakjes en benutten hun feces om hun sporen in de gore blubber van Afrikaanse poelen te lozen en daarvandaan, dankzij de opwarming en het losraken van het bezinksel op de bodem, omhoog te komen en op dat water te blijven ronddobberen tot er een veel groter, warmer en aantrekkelijker exemplaar dan een slak in belandde, een zoogdier bijvoorbeeld, of een mens...

Het is bekend dat deze amoëbencysten zich, samen met het stof dat wordt weggeblazen van de drooggevallen modderpoelen, tegelijkertijd met hun vormloze en opgedroogde gastheren via de wind verspreiden en zo in de neusslijmvliesen van een dier terecht komen. De neus is bij hogere diersoorten de voornaamste toegangspoort tot de hersenen, *Naegleria* is gek op hersenen, graaft er tunnels door zoals muizen door de kaas, vermenigvuldigt zich erin tot honderdduizenden exemplaren, besmet ze razendsnel, verandert ze in een brij, reduceert ze tot een soort etterig slijm.

Homo, die meent dat hij buiten en boven het gekrioel van die nietswaardige en weerzinwekkende wezens staat, zichzelf een ziel en een leven na de dood toebedeelt, is ook een universum van overleving en

proliferatie. En dat geldt ook voor andere amoebensoorten die bij duizenden de kronkels van onze darmen kunnen belagen, de wanden infecteren en het weefsel beschadigen tot er gaten in vallen, zodat ze overall kunnen binnendringen, in de lever zowel als in de uitscheidings- en geslachtsorganen, en die ons gebruiken als voedselbron, als habitat, om er tot in de eeuwen der eeuwen te blijven, de eeuwen van vervlogen en toekomstige tijden.

Herodes 'stierf door wormen aangevreten'. Dat wist Ivo al van jongs af aan, al van voor de tijd van de Bomkuil. Dat stond geschreven, een goddelijke wraak voor de Kindermoord van Bethlehem. Van alles wat hij had gehoord en gelezen in de heilige geschriften van de Godsdienst had dat hem het meest getroffen: Herodes 'aangevreten door de wormen'.

<Dat zou mij ook kunnen overkomen, aangevreten door de wormen sterven... misschien zit ik al vol wormen... misschien vreten ze al aan me...> Een nachtmerrie die decennialang had geduurd, na *dat ding* in zijn potje. Dat was het begin geweest, ze hadden het meteen geprobeerd, die wormen, en het was ze ook gelukt, maar er was iets misgegaan, misschien waren het de pijn en de schrik geweest van die keer dat hij, tussen twee kasten, achterover was gevallen, met zijn kont recht in de smeulende vuurpot. 'Als je schrikt krijg je wormen,' had de onverstoorbare Ersilia met een stalen gezicht gezegd.

Ook van Oorlog krijg je wormen. Vlak na de Tweede Wereldoorlog geboren worden had voor Ivo Brandani betekend dat hij een wormenaanval te verduren kreeg: gepareerd! *Gepareerd?* Toen ze hem in de parochiekerk over Herodes hadden verteld en hoe die aan zijn einde was gekomen, wist hij niet goed wat hij ervan moest denken. En dat was nog maar het begin van de levenslange kwelling ten gevolge van de cyclus zonde-verlossing-nieuwe zonde-nieuwe verlossing enzovoort waarmee hij was opgezaald. Een boosaardige reeks die nauwgezet in zijn hersenpan was gehamerd, een mentale parasiet die de rest van zijn leven zijn werk zou moeten doen, dat was het idee. In het begin functioneerde die kwelling naar behoren: <Ik ben aan iets verschrikkelijks ontkomen, een afschuwelijke dood zoals die van Herodes Antipas... Dat was een straf die rechtstreeks van God kwam, vanwege zijn vreselijke zonden... Ik heb geen vreselijke zonden begaan, maar ik moet mijn geweten voortdurend zuiveren... De onophoudelijke stroom van mijn misstappen... Mijn zondige gedachten, mijn leugens...>

Toen hij jaren en jaren later in een folder over het vermijden van tropische infectieziekten iets over de *Ascaris lumbricoides* las, had hij

hem herkend: het was de *worm uit het potje*. Wie anders dan *deze* had Herodes op die manier kunnen doden?

<Herodes stierf krioelend van de spoelwormen die zijn lijk onmiddellijk verlieten, door de mond, de neus, de inmiddels verslapte anus van de tiran, in glibberige kluwens op zijn weelderige doodsbed... God!> Parasieten die het levenloze organisme van hun gastheer ontvluchten en in de droge lucht kronkelen tot ook zij op hun beurt sterven. Net als dat piepkleine monstertje dat uit de bek van die zieltogende vis kroop en over de gloeiend hete stenen op de kade schoof, waar zijn bestaan eindigde in een poging het water te bereiken waarvan het misschien de aanwezigheid rook, de vochtige moleculen in de lucht waarnam. Ivo was ernaar blijven kijken, op zijn hurken, vlak bij de zee, terwijl hij zijn lievelingssigaret rookte, die van na-het-vissen. Destijds was hij een onverschillige vissendoder, bekeek hij onbewogen de keten van overweldiging waarvan hij zichzelf het hoogtepunt waande. Tenzij een van die parasieten allang in hem zat, ergens ingekapseld wachtend tot hij ontwaakte. *Ascaris lumbricoides*: een hoogstandje van de evolutie van zo'n twintig centimeter lang, een van de smerigste dingen die Ivo ooit had gezien (op een foto natuurlijk), en hij ontdekte dat er op de wereld ongeveer een *miljard* mensen met deze spoelworm of een van zijn soortgenoten is besmet, dus was het helemaal niet zo onwaarschijnlijk dat hij er ook een zou opdoen, en als hij het zich goed herinnerde leek dat *ding* in het potje er verdacht veel op. Toen hij zich er verder in verdiepte, ontdekte hij dat er in het *fylum* van de rondwormen ongeveer honderdduizend soorten zijn, waarvan er twaalf uitsluitend op de mens parasiteren en zich in de ingewanden nestelen, in de spieren, de lever, de longen, de nieren, in het bloed rondzwemmen, in het hart doordringen, onder de huid, overal. Na het inslikken – vieze handen, contact met ontlasting, slechte hygiëne – komt de larve in de dunne darm terecht, doorboort de darmwand en belandt in de aderen van de lever die haar lekker warm naar de rechterkant van het hart vervoeren en daarvandaan naar de longen, en van de longen naar de bronchiën, waar ze via de luchtpijp omhoogklimt naar de keelholte. Eenmaal in de keelholte wordt ze, volgens een draaiboek dat zich telkens noodgedwongen herhaalt, opnieuwingeslikt en keert ze terug naar de dunne darm waar ze zich uiteindelijk vasthecht en rijpt, waarbij ze er vaak, maar niet altijd, in slaagt deze af te sluiten. Eenmaal dood wordt de gastheer verlaten. Zo ging het ook bij Herodes Antipas: het bleek noodzakelijk het lichaam te verbranden om de wereld van de doodzonde te zuiveren. Voor Brandani kwam niets dichterbij in de buurt

van een kil en meedogenloos Kwaad, zonder een greintje menselijkheid en onverschillig voor ons bestaan, dan een parasiet die voorgoed in coma in onze smaak- en reukorganen verblijft. <Tot het misdadige genoegen van God, die het bestaan ervan toestaat in het lichaam van een kind dat met Afrikaanse aarde speelde, water uit de rivier dronk, in slaap viel en was overgeleverd aan de genade van hematofage insecten met hun handige bloedzuigerapparatuur, ook zij bevolkt door parasieten. Zodat de zo attent binnen het *Intelligent Design* ontworpen keten niet wordt verbroken. Belachelijk, dat paradigma dat ons als ‘heersers der natuur’ beschouwt,> herhaalde Brandani bij zichzelf na het lezen ervan, <belachelijk ook wie de ‘Schepping’, de werkelijkheid-buiten-ons, ziet als een universum dat ons ter beschikking staat. Terwijl wij met onze weefsels, ons vlees en ons bloed juist als voedingsbodem fungeren voor duizenden soorten, miljarden exemplaren... Hoezo anders? Hoezo bijzonder?>

Naar alle waarschijnlijkheid ademde Ivo Brandani de *Naegleria fowleri* in bij een bezoek aan een groot landbouwgebied aan de oevers van de Nijl, in de delta. Ze hadden hem uit de Noordelijke Stad gebeld en gevraagd, ‘nu je toch in Egypte bent’, een blik te werpen op een terrein waar de Egyptische overheid van plan was een grote zuiveringsinstallatie aan te leggen. Ecocare was geïnteresseerd in de aanbesteding. Hij moest een eerste indruk proberen te krijgen van de mogelijke problemen bij de inrichting van de bouwplaats, van de toestand van de toegangswegen tot het gebied, foto’s maken enzovoort. Niets meer dan een eerste verkenning. Daar komen viel niet mee: van Sharm-el-Sheikh naar Caïro, van Caïro naar Alexandrië, van Alexandrië nog een paar uur in een auto met chauffeur. Toen hij eindelijk uitstapte, genoot hij van het vernevelde water dat de wind hem vanaf een sproei-installatie even verderop in het gezicht blies. Hij slaakte een diepe zucht van vermoeidheid en ademde daarmee de microscopische cyste van de amoëbe in.